

УДК 378.091.212.7:378.015.3

DOI: 10.31499/2706-6258.1(3).2020.204148

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНОГО ВІДНОШЕННЯ СТУДЕНТА ДО ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Маєвський Микола, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент кафедри спортивних дисциплін, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0001-5167-9699

E-mail: q3579qqq@meta.ua

Осадченко Тетяна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0003-2198-7206

E-mail: osadchenko_tm@ukr.net

Анотація: стаття присвячена формуванню мотиваційно-ціннісного відношення студента до фізичної культури. З'ясовано, що досить часто ціннісні орієнтації формуються з допомогою впливу саме на потребно-мотиваційну сферу особистості. Щоб зорієнтувати студента педагогічного вузу на ціннісний склад фізичної культури, сформувавши фізичну культуру індивіда, необхідно враховувати їх потреби, мотиви та інтереси. Встановлено, що, для того, щоб вирішити проблему з формуванням ціннісних орієнтацій необхідно враховувати потреби, мотиви та інтереси, оскільки вони всі між собою взаємообумовлені.

Ключові слова: мотивація, цінності, мотиваційно-ціннісне відношення, студентство, ціннісні орієнтації, фізична культура, цінності фізичної культури, особистість, спортивна спрямованість.

THE FORMATION OF STUDENTS' MOTIVATIONAL AND VALUE ATTITUDE TO PHYSICAL CULTURE

Maievskiy Mykola, PhD in Physical Education and Sport, Associate Professor at Sporting Disciplines Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0001-5167-9699

E-mail: q3579qqq@meta.ua

Osadchenko Tetiana, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Theory and Methodology of Physical Education, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0003-2198-7206

E-mail: osadchenko_tm@ukr.net

The article deals with the formation of the student's motivational and value attitude to physical culture. It is impossible to do without taking into account the main factors that are the moral basis of vital self-determination – these are the motives, needs and interests of the individual and the social group to which he/she belongs. Moreover, quite often value orientations are formed by influencing the need-motivational sphere of the individual. This indicates a close correlation of values with the other qualities, abilities and personality traits. It becomes apparent that value orientations are closely

connected with human needs, motives and interests. Therefore, this combination should be taken into account to create a whole picture of the axiological direction of the individual. Formation of a student's motivational and value attitude to physical culture is a purposeful, multifaceted, juxtaposed and at the same time holistic process, conditioned by a set of social conditions and factors that make up the cause and driving force of its development and formation. Since the process of a student's development is the result of many relationships and interactions of its internal spheres and external circumstances, then there is a manifestation of a variety of factors. Thus, it becomes clear that in order to orient a pedagogical university students on the value composition of physical culture, to form an individual's physical culture, it is necessary to take into account their needs, motives and interests.

The disclosure of value potential of this sphere in the process of value orientation formation on physical culture is a priority task. Therefore, in order to solve the problem of a value orientation, it is necessary to take into account the needs, motives and interests, since they are all interconnected. By using this scheme, you can successfully solve the problem and involve students in the axio-sphere of physical culture.

Keywords: *motivation, values, motivational and value attitude, student youth, value orientations, physical culture, values of physical culture, personality, sports orientation.*

Поведінка людини багато в чому залежить від сформованих у неї ціннісних орієнтацій. Вони є важливою складовою внутрішнього світу особистості. Формування ціннісних орієнтацій на фізичну культуру студентів передбачає, перш за все, певний процес, скерований на усвідомлення ними важливості фізичної культури для власної особистої і професійної життєдіяльності. Сьогодні фізична культура мусить відповідати викликам часу, і у структурі занять фізичною культурою студентів мають бути представлені національно-культурні здобутки у сфері рухової активності.

Сьогодні у науковій літературі можна зустріти самі різні підходи в розумінні цінностей, що склалися на базі вже наявних традицій. Найбільший представник ціннісного підходу в соціальній філософії, В. Стьопін, характеризує цінності, як орієнтири, «що складають свого роду «культурну матрицю», щось ніби генома культури, який забезпечує відтворення і розвиток соціального життя на визначених засадах». М. Каган вважає, що поняття цінності необхідно редукувати із структури суб'єктно-об'єктних відносин, підкреслюючи, що «цінність залежить від обох змінних – і від якостей об'єкту, і від якостей суб'єкта», при цьому соціальне і особисте утворюють цілісність, що «не зводиться ні до однієї з них, ні до простого механічного сумування». П. Рачков вважає, що цінності виражають відношення між дійсністю і думкою, між предметною діяльністю і нашими духовними цілями і смислами».

Багато вчених (Б. Ананьєв, Г. Андрєєва, Б. Ломов, І. Дубровіна, В. Ядов та ін.) розглядають ціннісні орієнтації як сполучну ланку між мотивом (спонукальною силою) і метою (орієнтиром) діяльності. Вони жорстко пов'язують ціннісні орієнтації особистості або ж соціальної групи з їх мотиваційною структурою. Вказується, що «ціннісні орієнтації – це мотиви, потреби, інтереси та інші детермінанти діяльності, що розглядаються в ціннісній парадигмі». Стає очевидним, що ціннісні орієнтації тісно пов'язані із потребами, мотивами та інтересами людини. Тому цю сукупність необхідно враховувати, щоб створити цілісне уявлення про аксіологічний напрямок особистості. Дослідженнями в даному напрямку займалися як вітчизняні так і зарубіжні науковці (С. Захаріна, О. Гребік, С. Савчук, М. Standage, L. Duda, N. Ntoumanis, M. Standage, J. Boichy, P. Sarrazin, F. Grouzet, L. Pelletier, Sideridis G., D. Fazey, S. Fairclough, I. Taylor).

Мета статті – проаналізувати стан мотиваційно-ціннісного відношення студента

до фізичної культури на сучасному етапі у закладах вищої освіти.

В процесі формування ціннісних орієнтацій не можливо обійтися без врахування основних факторів, які виступають моральною основою життєвого самовизначення – це мотиви, потреби й інтереси індивіда та тієї соціальної групи до якої він належить. Більше того, досить часто ціннісні орієнтації формуються з допомогою впливу саме на потребово-мотиваційну сферу особистості. Це свідчить про тісний взаємозв'язок цінностей з іншими якостями, здібностями та рисами особистості.

Відомі вчені Ш. Шварц і У. Білські під цінностями розуміють поняття чи переконання, що мають відношення до бажаного кінцевого стану чи поведінки. Цінності носять надситуативний характер і управляють вибором чи оцінкою поведінки (подій) у відповідності до її важливості. С. Вишнякова визначає ціннісні орієнтації як «відображення в свідомості людини цінностей, що визнаються нею як стратегічні життєві цілі і загальні світоглядні орієнтири». В. Слободчиков вважає, що ціннісні орієнтації виражають конкретне розуміння цілей людського існування, життєві домагання і престижні уподобання, уявлення про належне і естетичний смак [8].

В. Куніцина розглядає мотиви як психологічні фактори, які приводять в дію і регулюють поведінку людини для досягнення певних цілей, а мотивацію як спонукання до дії і напрямку діяльності людини до досягнення певних цілей. Щодо понятійного визначення мотивів (і мотивації) та їх класифікації є різні думки. Проте всі вони сходяться в тому, що мотив – це внутрішній фактор, який підштовхує, спрямовує і інтегрує поведінку людини, а в основі мотиваційного акту лежать два основних компоненти: внутрішній стимул і мета, на яку спрямована діяльність. Також існує загальна думка, що мотиви можна розділити на біологічні та соціальні. Соціальні мотиви ґрунтуються на певних потребах, пов'язаних з іншими членами суспільства, і для їх здійснення необхідний контакт з ними. Відповідно до точки зору А. Асмолова, мотиви відкриваються свідомості тільки об'єктивно, шляхом аналізу діяльності. Суб'єктивно ж – вони виступають тільки у своєму непрямому вираженні – у формі переживання, бажання, прагнення до мети. Це все і об'єднується загальним поняттям ціннісної орієнтації. Саме в цьому її суть – бути сполучною ланкою між мотивом діяльності як спонукальною її силою і метою дії як орієнтує. Звідси випливають і функції, і її характеристика як емоційно забарвленої установки на ціль дії. Оскільки ціннісна орієнтація є форма усвідомлення мотиву як мети діяльності, а мотив її предмет, то зрозуміти зміст ціннісної орієнтації особистості можна тільки через аналіз предмета діяльності, в основі якого лежать потреби та інтереси людини.

Одночасно існує й інший підхід, при якому ціннісні орієнтації виводяться з поняття «відносини». «З точки зору теорії відношення ціннісні орієнтації виступають як конкретний прояв відносин особистості в кожному конкретному випадку».

У професійно-педагогічні цінності С. Єрмаков закладає «комплекс інтегративних утворень особистості, які виявляються у вибіркового ставленні до різних видів педагогічної діяльності залежно від рівня засвоєння нею досвіду, загальноприйнятих цінностей, професійних знань, умінь та навичок, що фіксуються в потребах, мотивах, установках, оцінках, ідеалах й інтересах особистості» [2, с. 18].

Відомі науковці (Т. Круцевич, А. Цьось, Б. Шиян, В. Папуша та інші) вважають формування у студентів мотиваційно-ціннісного ставлення до фізичної культури з установкою на здоровий спосіб життя й фізичне самовдосконалення одним із головних

питань фізичного виховання. Це зумовлено ще й тим, що існує значний дефіцит теоретичних розробок і практичних рекомендації щодо формування мотивації, яка спонукає студентів до систематичного фізичного вдосконалення.

Формування мотиваційно-ціннісного відношення студента до фізичної культури – цілеспрямований, багатогранний, протиставний і в той же час цілісний процес, обумовлений сукупністю соціальних умов і факторів, котрі становлять причину і рухомих сил її розвитку і становлення. Оскільки процес розвитку і становлення студента є результатом багатьох взаємозв'язків і взаємодій її внутрішніх сфер і зовнішніх обставин, тоді спостерігається прояв різноманіття факторів [9].

Можливу причину слабкої орієнтації на високий рівень фізичної досконалості А. Злотников вбачає саме в недостатній мотивації, а ще в матеріальному становищі, нерозвиненості культурно-історичних традицій, що стимулюють здоровий спосіб життя. Цінності, що стосуються спортивних занять, представлені як: 1) пов'язані з функціональним змістом (тобто сама спортивна практика з її емоційними, ігровими, руховими аспектами); 2) цінності, засобом досягнення яких служить спорт: комунікативні; матеріальні; престижні; когнітивні; самореалізація; фізичне «Я» (здоров'я, статура, привабливість, фізичні якості). Результати опитування показали, що серед основних причин (респонденти вказували декілька варіантів) занять домінують: по-перше, бажання поліпшити статуру, оптимізувати вагу (61,1 %), по-друге, прагнення поліпшити фізичний стан, зміцнити здоров'я (59 %); по-третє, отримання емоційної розрядки, підвищення настрою (52,8 %). Крім того, 35,6 % розраховують підсилити фізичну привабливість в результаті занять. Приблизно кожен десятий респондент вказав прагнення розширити коло спілкування, бути в компанії друзів (10,4 %), удосконалити вміння постояти за себе (10,2 %). Лише 5,5 % сказали, що займаються «щоб просто брати участь у спортивних заходах», а 5 % для досягнення високих спортивних результатів. Аналіз гендерного аспекту виявляє розбіжності в основних причинах занять: для дівчат це – поліпшення статури, оптимізація ваги, а для юнаків – зміцнення здоров'я. Тому, в цілому, заняття фізичними вправами і спортом для респондентів є елементом самозбережного ставлення до свого здоров'я [3].

Практично у всіх дослідників, які вивчали мотивацію до занять у студентів та молоді, на одному із перших місць фігурує потреба фізичного вдосконалення.

Для формування у студентів стійкої мотивації до занять фізичною культурою В. Азаренков вважає що необхідно: з першого курсу прищеплювати сучасні погляди на роль фізичної культури у процесі становлення особистості; пропагувати фізичну культуру і спорт; стимулювати прагнення бути здоровим і потреби у фізичному самовдосконаленні. Також важливо скерувати студентів на опанування системою загальнотеоретичних, спеціальних і методичних знань із використанням фізичної культури у виховній роботі з подальшим їх використанням за фахом [1].

За результатами власних емпіричних досліджень О. Марченко виділяє ряд зовнішніх та внутрішніх факторів, які впливають на формування цінностей студентів у сфері фізичної культури та спорту. «До зовнішніх факторів відносяться умови життя, матеріальне забезпечення, спосіб життя, знання в області фізичної культури та спорту, організація фізичного виховання, умови навчання у вузі, режим рухової активності, відношення батьків, відношення мікросередовища, преса, телебачення, вплив загальноосвітньої школи. Внутрішні особистісні фактори з однієї сторони

відображають вплив зовнішніх факторів та можуть оцінюватися як реакція особистості у вигляді мотиву діяльності, зацікавленості, переконливості, та в той же час виступають як самостійний фактор, який впливає на відносини до зовнішніх умов, той або іншою формою індивідуальної відповідної реакції в залежності від спрямованості особистості, рівня домагань, соціотипу, типу темпераменту» [6, с. 87].

В залежності від характеру цілей і мотивів студентів у фізкультурній діяльності З. Філатовою умовно виділяються декілька груп потреб:

– *Потреби спортивної спрямованості.* Вони відрізняються єдністю характеру спортивних цілей (розряд, титул) і мотивів (прагнення до результату). Ці потреби задовольняють такий вид фізичної культури, як спортивна діяльність і підготовка до неї з усією специфікою цілей, задач, засобів і методів учбово-тренувальних занять і відновлюючих заходів.

– *Потреби в рекреаційній діяльності,* пов'язані із зміною діяльності, активним відпочинком із застосуванням фізичних вправ, елементів спортивних ігор і змагань за спрощеними правилами. Їх найважливіші мотиви – зміцнення здоров'я, гарний фізичний розвиток, красива статура. Іноді мотивами фізкультурної діяльності цієї групи студентів виявляються бажання суперництва.

– *Потреби реабілітаційної спрямованості.* Вони властиві особам, у яких виникають проблеми відновлення занижених або втрачених в процесі фізкультурної, побутової, трудової діяльності фізичних, психічних, інтелектуальних здібностей. Вони пов'язані з лікувальним використанням фізичних вправ (ЛФК).

– *Потреби в освітній спрямованості у сфері фізичної культури* сприяють творчому, свідомому відношенню до задач, засобів і методів фізичного вдосконалення. На жаль, цей важливий аспект фізичної культури ще недостатньо усвідомлюється студентською молоддю [10].

На розвиток мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до занять в освітньому процесі з фізичного виховання, І. Мичка вважає, що суттєво впливає фізкультурно-спортивна спрямованість навчально-виховного процесу, яка становить собою систему органічно поєднаних та притаманних особистості потреб, інтересів, цінностей, що визначають головні напрями, мотиви поведінки та діяльності, помислів та вчинків. Формування мотиваційно-ціннісного ставлення до фізичного виховання потребує якісних змін у системі ціннісних орієнтацій особистості студента; усвідомлення і прийняття студентом феномена здорового способу життя як необхідної умови життєдіяльності [7].

Один із шляхів підвищення активності вчителів шкіл в застосуванні засобів фізичної культури, для поліпшення здоров'я і працездатності запропоновано А. В. Воронковим, І. Ф. Ісаєвим, І. М. Нікуліним, які відстоюють провадження мотиваційної підтримки педагогів у процесі формування активного позитивного ставлення до фізкультурно-рекреативної діяльності. Принцип мотивації є основоположним, спрямованим на стимулювання фізкультурно-рекреативної діяльності педагогів. Мотивація детермінує, направляє й організує будь-яка поведінка, надає йому особистісний сенс і значимість.

Таким чином, стає зрозумілим, що для того щоб зорієнтувати студента педагогічного вузу на ціннісний склад фізичної культури, сформувати фізичну культуру індивіда, необхідно враховувати їх потреби, мотиви та інтереси. Не менш

важливим завданням, а точніше першочерговим, в процесі формування ціннісної орієнтації на фізичну культуру є розкриття ціннісного потенціалу даної сфери.

Уявляючи ціннісні орієнтації як складну, багаторівневу систему, що включає різні ієрархії цінностей, які перебувають у її основі, Є. Козак, С. Жевага виділяють найбільш загальні аспекти цінностей студентів вищих педагогічних навчальних закладів, котрі містять ціннісне ставлення до фізичної культури:

- цінності, які забезпечують вільне самовизначення й самоствердження у професійно-педагогічній діяльності й відображені у її результатах та наслідках для суспільства, людей, самого себе;
- цінності, що детермінують найбільш повну самореалізацію студента згідно з його здібностями і можливостями й виявляються у задоволенні працею, визначенні адекватних умов для самовдосконалення;
- цінності, які характеризують творчі можливості організації оптимального режиму та умов індивідуальної і колективної праці і забезпечують її високу продуктивність, самовіддачу, сприятливий соціально-психологічний клімат для студентів, котрі беруть у ній участь;
- цінності, що розкривають значення використання рекреативно-відновних заходів у вільний час, дотримання здорового способу життя у цілому, під впливом яких підвищується професійна надійність і дієздатність спеціаліста, формуються його соціальне здоров'я й оптимізм [4, с. 44].

Зміст і структура ціннісного ставлення до фізичної культури детермінуються тими цінностями, які їй об'єктивно притаманні. Індикаторами-цінностями тут виступають: фізичний стан, самосвідомість, почуття, інтерес, спосіб, успіх. Щодо конкретного смислу кожного з них, то він характеризується такими цінностями:

- *фізичний стан*: засіб зміцнення і поліпшення здоров'я; вміння та навички фізичного самовдосконалення;
- *самосвідомість*: гарне знання свого «тілесного Я», функцій організму; розуміння своїх рухових можливостей; спрямованість на вдосконалення власного фізичного здоров'я;
- *почуття*: одержання задоволення, насолоди від рухової активності (м'язова радість); емоційно-позитивні переживання від фізкультурно-спортивної діяльності; прагнення до розвитку фізичного здоров'я;
- *інтерес*: бажання оволодіти системою знань, умінь і навичок, необхідних для занять фізичною культурою; зацікавленість у заняттях спортом; активність і творчість у прилученні до фізкультурно-спортивної діяльності;
- *спосіб*: міжособистісна взаємодія з метою досягнення спільних спортивних результатів; психологічний контакт з іншими людьми у процесі занять фізичною культурою.
- *успіх*: досягнення наміченої мети; почуття задоволення; можливість самоствердження [4, с. 44–45].

Інтереси студентів у сфері фізкультурної діяльності тісно пов'язані з їх соціальною активністю, на яку істотний вплив здійснюють такі стійкі елементи психічної структури, якими є ціннісні орієнтації. Вони виступають важливими критеріями вільного вибору виду фізичної культури. Знання викладачами ціннісних орієнтацій студентів дозволяє доцільно і з високою ефективністю застосовувати засоби

фізкультурної активності, оцінювати результати діяльності і чітко координувати їх в динаміці.

Отже, для того, щоб вирішити проблему з формуванням ціннісних орієнтацій необхідно враховувати потреби, мотиви та інтереси, оскільки вони всі між собою взаємообумовлені. Діючи за такою схемою можна успішно вирішити поставлені завдання і залучити студентів до аксіосфери фізичної культури. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні підходів до формування ціннісних орієнтацій студентів на сферу фізичної культури і спорту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаренков В. М. Шляхи формування мотивації до занять фізичною культурою у студентів факультету мистецтв. Актуальні проблеми фізичного виховання різних верств населення: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Харків, 20 травня 2016 р.). Харків: ХДАФК, 2016. С. 12–17.
2. Єрмакова С. С. Формування професійно-педагогічних цінностей у майбутніх учителів початкових класів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2003. 21 с.
3. Злотников А. А. Ценностное отношение студенческой молодежи к спорту. *Физическое воспитание студентов творческих специальностей*. 2007. № 3. С. 72–78.
4. Козак Є. П. Зміст і структура ціннісного ставлення студентів педагогічних університетів до фізичної культури. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка: Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*. 2009. Вип. 2. С. 43–45.
5. Козаченко О. В. Психологічні особливості ціннісних орієнтацій студентської молоді. *Електронний архів СНУ ім. В. Даля*. 2014. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tipp/2010_1/kozachenko.pdf.
6. Марченко О. Ю. Фактори, які впливають на формування цінностей студентів у фізичній культурі. *Педагогіка, психологія і медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2009. № 9. С. 85–87.
7. Мичка, І. В. Формування мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до занять з пауерліфтингу в освітньому процесі з фізичного виховання. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2018. Вип. 5(99). С. 121–124.
8. Слободчиков В. И. Основы психологической антропологии. Психология человека: Развитие субъективной реальности в онтогенезе. Москва: Школьная пресса, 2000. 416 с.
9. Стасюк Р. Фактори, які визначають мотиваційно-ціннісне ставлення студентів до фізичної культури. *Молода спортивна наука України: Збір. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту*. 2005. С. 336–340.
10. Філатова З. І. Ціннісні орієнтації та відношення студентів до занять з фізичного виховання в умовах спеціальних медичних груп. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2008. № 8. С. 151–152.

REFERENCES

1. Azarenkov, V. M. (2016). Shlyakhy formyvania motyvatsii do zaniat fizychnoiu kulturoiu u studentiv fakultetu mystetstv. *Aktualni problemy fizychnoho vykhovannia riznykh verstv naseleennia*: proceedings of the 2nd All-Ukrainian Scientific and Practical Conference. Kharkiv: KHDAFK, 12–17 [in Ukrainian].
2. Yermakova, S. S. (2003). Formuvannia profesiino-pedahohichnykh tsinnostei u maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv. *Extended abstract of candidate's thesis*. Odessa [in Ukrainian].
3. Zlotnikov, A. A. (2007). Cennostnoe otnoshenie studencheskoj molodezhi k sportu. *Physical education of students of creative specialties– Physical education of students of creative specialties*, 3, 72–78 [in Ukrainian].
4. Kozak, E. P. (2009). Zmist i struktura tsinnisnoho stavlenia studentiv pedahohichnykh universytetiv do fizychnoi kultury. *Visnyk Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu im. I. Ohienka: Fizychno*

- vykhovannia, sport i zdorovia liudyny – *Bulletin of Kamyanets-Podilsky National University. I. Ogienko: Physical education, sports and human health*, 2, 43–45 [in Ukrainian].
5. Kozachenko, O. V. (2014). Psykholohichni osoblyvosti tsinnisnykh orientatsii studentskoi molodi. *Elektronnyi arkhiv SNU im. V. Dalia – Electronic archive of SNU. V. Dalia*. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tipp/2010_1 [in Ukrainian].
 6. Marchenko, O. YU. (2009). Faktory, yaki vplyvaiut na formuvannia tsinnosti studentiv u fizychnii kulturi. *Pedahohika, psykholohiia i medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu – Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sport*, 9, 85–87 [in Ukrainian].
 7. Mychka, I. V. (2018). Formuvannia motyvatsiino-tsinnisnoho stavlennia studentiv do zaniat z pauerliftynhu v osvithomu protsesi z fizychnoho vykhovannia [Formation of students' motivational-value attitude to powerlifting lessons in the educational process of physical education]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii: Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport – Scientific journal of M. P. Dragomanov National Pedagogical University. Series: Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sport, issue 5(99), 121–124* [in Ukrainian].
 8. Slobodchikov, V. I. (2000). Osnovy psihologicheskoy antropologii. Psihologija cheloveka: razvitie subektivnoy realnosti v ontogeneze. Moskva: Shkolnaja pressa [in Russian].
 9. Stasiuk, R. (2005). Faktory, yaki vyznachaiut motyvatsiyno-tsinnisne stavlennia studentiv do fizychnoi kultury. *Moloda sportyvna nauka Ukrainy: Zbir. nauk. prats z haluzi fizychnoi kultury ta sportu – Young Sport Science of Ukraine: Collection. Sciences. works in the field of physical culture and sport*, 1, 336–340 [in Ukrainian].
 10. Filatova, Z. I. (2008). Tsinnisni orientatsii ta vidnoshennia studentiv do zaniat z fizychnoho vykhovannia v umovakh spetsialnykh medychnykh hrup. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu – Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports*, 8, 151–152 [in Ukrainian].